

Všeobecně se počítá s tím, že organizační struktura vlastního úseku včetně uvedených zařízení bude maticového typu jako kombinace relativně stálých profesních útvarů s pružnými organizačními strukturami týmového charakteru.

Koncepce činnosti úseku pro SŘ předkládá úzkou součinnost s ostatními úseky FMO, zejména pak s Generálním štábem Čs. armády. Vnější vazby úseku SŘ jsou zejména orientovány na instituce strategického řízení a rozvoje vědy a techniky v ČSFR i v zahraničí.

V každém případě lze považovat konstituování úseku pro SŘ za určitý historický mezník ve vývoji cílů, funkcí a struktury ministerstva obrany. Jeho vznik a následující působení má přispět k optimalizaci strategických rozhodnutí o budoucnosti ČSA a systému obrany ČSFR.

Strategické řízení vyžaduje anticipativní myšlení, myšlenky o vývoji, o stavech, o hodnotách, o vzájemných účincích, které případně nastanou až ve vzdálené budoucnosti. Výpovědi o budoucím utváření skutečnosti předpokládají prozíravé a realistické spojení mezi přítomností a budoucností. Musí být variantní, kalkulovat s celým vejitím možných budoucností.

(Návrh koncepce a organizační struktury úseku FMO pro strategické řízení je ještě v době zpracování tohoto článku předmětem diskusí.)

Ing. Otakar Vlach, CSc.

K OTÁZKÁM KONCEPCE VOJENSKÉ STRATEGIE ČSFR

Při ujasňování problematiky koncepce vojenské strategie ČSFR je třeba již v úvodu poznamenat, že v současné době nemáme propracovanou vlastní vojenskou strategii a vlastně jsme se jí v celém období po druhé světové válce příliš nezabývali. V zásadě jsme přijímali pasívně sovětskou strategii, která byla po vzniku Varšavské smlouvy strategií této vojenské koalice. Podstata této skutečnosti spočívala v politickém poválečném vývoji naší země. Až do roku 1990 jsme také neměli formulovanou vlastní vojenskou doktrínu, která je ve vztahu ke strategii určující. Revoluční změny, ke kterým

u nás dochází od listopadu 1989 při budování svrchovaného nezávislého státu, útlumové tendence vazeb na Varšavskou smlouvu a praktická opatření ve vojenské oblasti přijatá v souvislosti se systémem evropské kolektivní bezpečnosti, staví před ČSA závažné problémy. Ty nejpodstatnější řeší vojenská doktrína ČSFR a na jejím základě je nanejvýš naléhavé vypracovat i vojenskou strategii.

Dříve než přejdu k obsahu a úkolům, které strategie řeší, je účelné, byť jen velmi stručně, vymezit **pojem vojenská strategie a definovat jej**. Je několik definicí vojenské strategie, a to zejména proto, že její obsah není neměnný. Mění se podle toho, jaké úkoly stanovila strategii státní politika, resp. vojenská doktrína, jaké stanovisko zaujímá daný stát k ozbrojenému střetnutí, s jakými prostředky a konečně, jaký je protivník, s nímž se mohou politické nebo jiné spory řešit válkou, bez ohledu na to, která strana takového řešení přijme.

Za určitou klasickou obecně platnou definici vojenské strategie lze považovat Clausewitzovu: **„Vojenská strategie je umění používat vojenskou sílu k dosažení cílů, které byly stanoveny politikou.“** Širší a ještě obecnější pojetí strategie formuloval francouzský strateg generál André Beaufre: **„Strategie je umění zaměřit sílu na dosažení politických cílů.“** Není podstatné podrobovat tyto definice kritice. Hlavní je, že všechny dnešní definice obsahují základní myšlenku výše uvedených definic. Jako příklady uvedu: **Vojenská strategie je schopnost plánovat rozvoj a využívání ozbrojených sil pro dosažení cílů národní politiky přímým či nepřímým využitím vojenské síly, nebo: Vojenská strategie jako součást státní strategie zabezpečuje řešení státní politiky jak v míru, tak i ve válce, a konečně: Vojenská strategie je součást státní strategie, řeší otázky spojené s použitím ozbrojených sil státu při zabezpečování státních bezpečnostních cílů, a to buď hrozbou jejich použití nebo přímým nasazením.** V těchto nuancích se zřetelně promítá poslání strategie, vznikají nejrůznější vojensko-strategické koncepce států (celých koalic), které mohou mít útočný (agresivní) charakter, obranný (defenzivní), nebo mohou sledovat zachování současného stavu (status quo).

Zdá se, že světový společenský vývoj dospívá do stádia odmítání války jako prostředku dosažení politických cílů, ať již jsou příčiny jakékoli (veřejné mínění, nebezpečí jaderné války a zkáza lidstva atd.). Proto také vesměs dnešní vojensko-strategické koncepce ve svém obsahu využívají podstaty obranného charakteru strategie.

Naskýtá se otázka, jak tedy definovat **vojenskou strategii ČSFR**. Jako přijatelné se jeví takovéto znění: **„Vojenská strategie ČSFR, jako součást státní politiky, řeší otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil a jejich využití v míru i za války v zájmu obrany federativní republiky.“**

V souvislosti s tímto chápáním vojenské strategie se táži: Je nutné, abychom měli vlastní vojenskou strategii, a to v situaci, kdy se aktivně připojujeme k budování evropské kolektivní bezpečnosti, máme přátelské vztahy ke všem

státům Evropy a nemáme vůči žádnému z nich politické, územní ani žádné jiné požadavky, navíc žádná případná nedorozumění nechceme řešit ozbrojeným konfliktem? Odpověď mi dává naše vojenská doktrína. Je však také na místě připomenout, jak labilní a vratké mohou být politické vazby, mezinárodní dohody i vzájemné závazky. Krutě nás o tom přesvědčila historie let 1938–1939 a ještě krutěji šokující invaze pěti států Varšavské smlouvy v srpnu 1968, v té době našich „nejvěrnějších“ spojenců.

Je-li zatím vojensko-politická situace taková, že musíme mít armádu, musíme mít i strategii jejího využití. Mohlo by se zdát, že vypracování strategie ČSFR vzhledem k velikosti státu a jeho ozbrojených sil nebude záležitostí příliš složitou. Je tomu však právě naopak. ČSFR je počtem obyvatel a rozlohou malá a ekonomicky v mnoha směrech závislá na jiných státech, včetně prostředků pro vedení ozbrojeného zápasu. Složitost problematiky vyniká právě v souvislosti s objasněním obsahu strategie.

Po obsahové stránce vojenská strategie zkoumá a řeší tyto hlavní otázky: obecné zákonitosti ozbrojeného zápasu, podmínky a charakter možné budoucí války, výstavbu a přípravu ozbrojených sil, přípravu státu na válku, způsoby vedení ozbrojeného střetnutí, řízení ozbrojených sil a státu za války, studium strategie pravděpodobného protivníka, volbu spojenců.

Obecné zákonitosti ozbrojeného zápasu jsou platné pro každý ozbrojený konflikt v daném historickém období. Působí objektivně, nezávisle na cílech války, postihují stejnou měrou a stejně krutě obě válčící strany. Pro vypracování strategie lze tedy považovat znalost těchto zákonitostí a způsob jejich využití v daných konkrétních historických podmínkách za základní předpoklad úspěchu. Předpovídat, studovat a navrhnout využívání zákonitostí války s aplikací na mnohostranné dynamické procesy a jevy války přísluší především vědecké frontě, vrcholným orgánům vedení státu a ozbrojených sil. Subjektivní stránka zákonitostí budoucí možné války spočívá ve schopnosti respektovat i využít řízení ozbrojených sil a celého státu v míru (při přípravě na válku) včetně jejího vedení.

Zatím co zákonitosti ozbrojeného zápasu mají obecnou platnost a lze je využívat při vytváření strategie v určité aplikaci, pak **podmínky a charakter budoucí možné války** musí být zkoumány z pohledu zcela konkrétní politické, ekonomické a vojenské situace. Pro zkoumání podmínek této války je rozhodující, zda může vůbec vzniknout. Odpověď dnes bohužel ještě stále musí znít „ano“, a to i přes všechny snahy národů ji zabránit. Procento pravděpodobnosti jejího vzniku může být různé, z pohledu vývoje v Evropě – malé. Že válka s určitostí nevznikne, bude možné přijmout teprve tehdy, až přestanou existovat síly a prostředky pro její vedení nebo budou natolik omezeny, že žádný stát nebude schopen ji jako iniciátor zahájit, a to nejen z evropského, ale i celosvětového pohledu.

Myslím, že při tvorbě vojenské strategie ČSFR je nutné podmínky možného vzniku ozbrojeného konfliktu zkoumat jak v širších vojensko-politických

souvislostech celosvětového a evropského pohledu, tak i z hlediska místního, tedy ČSFR. Řešení bude mít vždy předpovědní charakter a bude variantní z hlediska politického, vojenského, časového, prostorového atd. Seřazení výsledků možností podle jejich důležitosti bude obtížné zejména proto, že i varianta v současné době nejméně pravděpodobná se může velmi rychle stát tou hlavní.

Podmínky a činitelé působící v dané historické době na možnosti vzniku ozbrojeného konfliktu, zvláště rozložení vojensko-politických sil, kvalita a množství sil a prostředků protistojících stran, jejich vojenský a hospodářský potenciál a geografické rozmístění určí charakter války, tj.:

- jakým způsobem může být zahájena,
- jaký může být její časový a prostorový rozmach,
- jaké prostředky ničení v ní budou použity (konvenční, jaderné, kosmické).

Podle naší vojenské doktríny ČSFR nikdy války nevyvolá. Může tedy být do ní za nejrůznějších okolností vtažena tím, že bude sama napadena, nebo bude nucena plnit smluvní závazky. Proto je nezbytné, aby naše strategie zkoumala:

- okolnosti, za nichž by ČSFR byla nucena vstoupit do války,
- kdo může tvořit potenciální protistojící stranu, a proto vyhodnotit:
 - operační směry a prostory zasazení ČSA,
 - požadavky na operační sestavu vojsk,
 - sílu protivníka a vzájemné poměry sil,
 - způsoby zahájení války a jejího vedení,
- jaké spojence bude mít ČSFR ve válečném konfliktu (na které se orientovat),
- předpoklady dosažení cílů války a jejich důsledky.

Výsledky zkoumání podmínek a charakteru možné války ovlivní výstavbu ozbrojených sil, jejich přípravu a rozmístění, jakož i přípravu celého státu na válku.

Při výstavbě ozbrojených sil řeší strategie jejich množství a charakter, optimální strukturální složení co do druhů ozbrojených sil a vojsk, jejich organizaci, vybavení zbraňovými systémy a další technikou, rozmístění, materiální a technické zabezpečení.

Vojenská strategie ČSFR by v této oblasti měla vycházet z kritického rozboru výstavby armády v dřívějších letech a vypracovat dlouhodobou představu výstavby ČSA s možností výběru s určitými časovými obdobími plnění. Některá zásadní rozhodnutí již byla přijata. Pokud jde o počty, myslím, že je nutné vycházet ze skutečných lidských a ekonomických možností státu při uplatnění principu rozumné dostatečnosti a plnění závazků, přijatých při jednání o evropské kolektivní bezpečnosti co do limitů počtů hlavních druhů zbraní. Z hlediska charakteru armády byla přijata zásada její postupné profesionalizace. Zásadně se mění vnitřní složení a organizace

orgánů velení, vojsk, řešeno je i jejich přemístění. Nicméně další úkoly ještě stojí před strategií, a to ať již jde o propracování výše uvedených rozhodnutí nebo další problémy, k nimž např. patří výzbroj ČSA.

Je logické, že naše armáda, má-li být armádou moderní, musí být vybavena bojovou a zabezpečovací technikou, kterou však nemůže ČSFR vyvíjet, ani vyrábět. Jsme tedy odkázáni na dovoz. Jednoznačnou orientaci na Varšavskou smlouvu a závislost na dodávkách vojenské techniky především ze SSSR lze dnes považovat za historickou záležitost. Možnosti široké volby odkud dovézt zbraně, ovlivňují proces přezbrojování ČSA, který lze považovat za poměrně dlouhodobou a všestranně náročnou záležitost. Protože jde o materiální prostředky a hodnoty musí být přijata rozhodnutí všestranně zdůvodněná a mít dlouhodobou časovou platnost.

V každém ozbrojeném střetnutí závisí splnění cílů války mimo jiné na připravenosti ozbrojených sil do ní vstoupit a úspěšně ji vést. Pojem **připravenosti ozbrojených sil** je z hlediska strategického velmi široký. V soudobých podmínkách při trvání vysoce účinných zbraňových systémů, vysoké schopnosti manévrovat vojsky a možných formách zahájení ozbrojeného střetnutí, bude právě počáteční období války ovlivňovat celý její další průběh. Dnes mohou být ve velmi krátké době válkou vyraženy celé státy, především malé.

Strategie ČSA by tedy měla zkoumat možnosti vstupu ČSFR do války, způsoby zahájení (s přihlédnutím k pravděpodobnému protivníkovi), přechod vojsk z mírového na válečný stav, jejich rozvinování, zaujetí operačních sestav, vytváření strategických záloh, formy vedení obrany i všestranného zabezpečení. Domníváme se, že vyjdeme-li z těchto otázek, měla by vytyčovat požadavky na obsah operační a taktické přípravy velitelů, štábů a vojsk.

Při dnešních způsobech vedení ozbrojeného střetnutí, bez ohledu na to, zda půjde o válku celosvětovou či místní (lokální), nerozhodují o jejím výsledku pouze ozbrojené síly. Stále více záleží na **připravenosti celého státu**. Požadavky může stavět pouze vojenská strategie, a to pro všechny oblasti národního hospodářství a ostatní odvětví státní správy z hlediska jejich přechodu na válečné podmínky (válečnou ekonomiku), potřeb udržování strategických zásob a opatření operační přípravy území státu. Neméně důležité jsou otázky společenského charakteru, jako je vztah obyvatelstva k obraně vlasti a ozbrojeným silám. V souvislosti s profesionalizací ČSA vznikne i problém zapojení všech obyvatel do procesu přípravy k obraně státu, do něhož musí aktivně vstoupit civilní vědecké instituce, orgány státní správy, hospodářské a společenské instituce. Půjde určitě o otázku značně konfliktní; vyřešení rozporů mezi požadavky a možnostmi povede převážně, lépe řečeno, k rozumným kompromisům.

Studium způsobů vedení ozbrojeného střetnutí patří mezi nejdůležitější otázky strategie. Složitost spočívá v teoretickém zkoumání všech stránek vedení a zabezpečení operací s dostatečnou předpovědí jejich pravdě-

podobného vývoje, neboť o úspěchu či neúspěchu ve válce rozhoduje právě způsob jejího vedení ozbrojenými silami. Dynamika vývoje vojenství nutí strategii, aby odhalovala činitele, které mají největší vliv na způsob vedení ozbrojeného zápasu. Na tomto základě je pak možné vypracovat **strategický model** vedení války a stanovit **strategickou koncepci**.

Z hlediska ČSFR půjde vždy o strategickou koncepci **obrannou**. Předmětem zkoumání bude proto především vedení strategické obrany a vedení obranných operací jako její součásti. Závěry z této oblasti vojenské strategie se pak promítají do všech ostatních otázek, jež jsou předmětem a obsahem jejího zkoumání.

Při řízení ozbrojených sil a státu se strategie zabývá především řízením války jako celku a její přípravou. Studuje a navrhuje organizaci a působnost nejvyšších orgánů vedení státu v míru a za války ve vztahu k ozbrojeným silám i zabezpečení jejich potřeb. Zkoumá a navrhuje vnitřní složení nejvyšších vojenských orgánů velení, způsoby jejich činnosti, operativnost přechodu na válečný systém velení, zásady rozmístění míst velení, jejich odolnost a technické zabezpečení.

Objektem trvalého zkoumání strategie je **pravděpodobný protivník**. Obsahem této činnosti jsou především jeho vojensko-politické cíle, vojensko-strategické názory a z nich vyplývající směry vývoje a možnosti vzniku ozbrojeného zápasu v časových rozměrech. Zabývá se studiem jeho ozbrojených sil po stránce kvantitativní i kvalitativní, způsoby jejich strategického použití, jakož i celkovými schopnostmi protistojícího státu (států) vést válku.

Při vytvoření vojenské strategie ČSFR se zřejmě vyskytne vážná potíž. Spočívá totiž v tom, koho označit za protivníka. Nemůžeme dnes označit za pravděpodobného nepřítele žádný evropský stát, spíše naopak. Myslím, že všechny tyto státy mají společný cíl motivovaný kolektivní evropskou bezpečností. Proto také obě vojenské koalice, NATO a Varšavská smlouva sehrály v posledním období roli ručitelů evropské politické stability s postupným omezováním jejich vojenských možností. Při tom lze Varšavskou smlouvu považovat za přežitě spojenectví a dnes již de facto neexistující.

Při strategickém plánování půjde tedy o určitou prevenci zabezpečení svrchovanosti státu a nedotknutelnosti jeho území pro případ, že by kdykoli v budoucnu došlo k pokusu ji narušit. Proto je strategické použití ozbrojených sil ČSFR v případném válečném konfliktu velmi proměnlivé a složitější.

Nikoli nevýznamným úkolem vojenské strategie, motivovaným státní politikou (státní strategií) je **volba spojenců**. Zvláště významně to platí pro malé státy, které svým způsobem jsou závislé na ekonomicky silnějších státech. Z vojenského hlediska není ČSFR schopna zabezpečit potřeby ozbrojených sil, a to jak v oblasti výzbroje, strategických surovin i obecnějších potřeb národního hospodářství. Vojenská strategie musí tedy navrhnout optimální spojence a formu spolupráce s nimi ve vojenské oblasti, včetně vzájemných pevných závazků pro případ vzniku ozbrojené konfrontace.